

Рецензия

за дисертационния труд

на **Пенчо Кунчев**

за получаване на научната и образователна степен „доктор”

по научната специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия” (05.08.03)

Професионално направление 8.4. *Театрално и филмово изкуство*

на тема **„Анимационният типаж – анализ и развитие**

1906 - 2012”

от доц. д-р Невелина Попова,

преподавател по кинодраматургия в НБУ

Дисертационният труд на Пенчо Кунчев „Анимационният типаж – анализ и развитие 1906 - 2012” е едно цялостно, задълбочено и многостранно изследване на типажа в анимационното кино. Това е един дългоочакван за мен труд. Зад него стои не само сериозната теоретическа подготовка, но и богатият професионален и педагогически опит на неговия автор. Пенчо Кунчев е художник със запомнящо се ярко присъствие в съвременния анимационен свят. Натрупал е богат опит и в детското анимационно кино („Момиченцето, котенцето и стенният часовник”), и в създаването на анимационни сериали („Бибешки приключения”), и в рекламата. Неговите филми „Романс за вятъра” и „Луната със сините очи” са сред най-красивите и изящни поетични творби на анимационното изкуство. Дисертационният труд впечатлява със своя обем и мащабност, със художествената си конкретност и уменията да открива спецификата на стила и детайла при всеки анализ, с уменията да разкрива процесите в тяхното историческо развитие и в конкретната практика, както и да обобщава от гледна точка на преподавателя, който иска да предаде своя личен опит по най-добрия и достъпен начин. Зад този текст стои дългогодишният труд на посветен на анимационното изкуство талантлив художник. Само погледът на художника може да ни преведе така прецизно и отвътре през необятните анимационни полета, в които типажът е крайгълният камък.

Дисертационният труд се състои от 462 страници, които включват изключително богат изобразителен материал, филмография, библиография от 190 заглавия, (35 от които на кирилица, а 155 на латиница), индекси.

Монографията е много добре структурирана, с кратко въведение, 7 основни глави със съответните подглави и заключение.

Въвеждащите страници разкриват предмета и целите на изследването. Прави се кратък преглед на основни заглавия и автори от света на анимацията. Пенчо Кунчев си поставя за цел да систематизира развитието на анимационния типаж. Това предполага да запознае читателите и с историята, и с различните практики на изграждането и функционирането на типажа. Текстът носи и амбицията на педагога новите знания да се превърнат в стимул за бъдещи художествени открития.

Първа глава е посветена на същностните характеристики на анимационния типаж и на принципите на неговото създаване. Подчертава се единството на типажа с драматургията на филма, историческите му връзки с комикса и карикатурата, спецификите на стилизацията на формите, отклоненията от реалните пропорции, важността на стилистичното единство между типажа и декора, значението на еталонния лист, многообразието на типажите в анимацията.

Във втора глава се търсят корените на анимационния типаж в праисторическите времена, сред пещерните рисунки, проследяват се различните опити да се раздвижат статичните изображения в цяла поредица изобретения, докато се стигне до първите оптически прожекции на Емил Рейно и комиксовите герои започнат да се превръщат в анимационни звезди.

Фокус на изследването в трета глава е творчеството на Уолт Дисни, взаимните влияния между европейското изкуство и Дисниевата естетика, историята на създаването и характеристиките на най-популярните Дисниев типаж. Това е една нагледна и много жива разходка из Дисниевата вселена, през проблемите на хиперреализма и антропоморфизма до абстрактните асоциации на „Фантазия“, през историята на любими типаж като Мики и Мини, Доналд и Гуфи, Снежанка, джуджетата и Пинокио, Бамби и Дъмбо - до срещата на Уолт Дисни със Салвадор Дали и незавършения през 40-те години общ проект „Дестино“, реализиран 57 години по-късно. В две отделни подглави тук се разглежда развитието на анимационните типаж и техните автори в новите, а после и в

големите кинокомпании на САЩ през 30-те години на 20 век . Авторите, работили в тези компании, остават в историята на анимацията до най-популярните си типаж, които Пенчо Кунчев представя с характерната за него прецизност и вещина: Юб Айуъркс с Мики Маус и Жабока Филип, Уолтър Ланц с Уди Кълвача, Бен Хардудей с Бъгс Бъни и Дафи Дак, Ван Бойрен с Том и Джери, братята Флайшер с Коко Клоуна, Бети Бууп и Попай Моряка, гениалният Текс Ейвъри с Порки и Вълка с изтичащите към Червената шапчица очи, Боб Клампет с канарчето Тити и котарака Силвестър, Чък Джоунс с Пепе льо Пьо и Бързоходеца и т. н. Именно с тези автори големите и анимационни звезди студии като *Парамаунт*, *Уорнър Брадърс* и *MGM* излизат на голямата конкурентна сцена и определят нейната динамика.

Четвърта глава проследява появата и развитието на анимационните типаж в 12 страни на Европа, Азия и Латинска Америка до Втората световна война. Авторът проблематизира развитието на типажа в посока на абстрактната анимация и връзката ѝ с „чистото кино” - като част от по-общи процеси в сферата на изкуството. Тези тенденции са разработени великолепно в съответния исторически и културологичен контекст на различните страни, но сред тях особено се открояват подглавите, посветени на Германия и Франция. Представянето на анимационните светове на автори като Лоте Райнигер и Александър Алексеев е вещо и проникновено; сами по себе си тези части от текста са с тежест на отделни подглави.

Пета глава е посветена на утвърждаването на новата стилистика на студията UPA- с лимитираната анимация и лаконичността в изобразителното решение на типажа, която се оказва решаваща за развитието на модерния анимационен типаж. Тук Пенчо Кунчев разглежда развитието на анимационния типаж след Дисни и предлага своята класификация на анимационните типаж, отгласвайки се от класификацията на американския теоретик на анимационното кино Скот МакКлуд, според която типажът се развива в 3 направления – фотореалистично, иконично и абстрактно. С подробен и задълбочен анализ Пенчо Кунчев представя най-ярки примери от двете основни направления, в които се развива анимационният типаж – карикатурно и реалистично, като карикатурният типаж в неговата класификация се определя като карикатурно-лаконичен, карикатурно-декоративен и карикатурно –художествен. Както казва авторът, всеки от

избраните за анализ типаж „с новаторската си оригинална визия може да се разглежда като отправен еталон” в неспирното развитие на съвременния анимационен типаж.

Шеста глава е посветена на влиянията на различните направления в изобразителното изкуство върху развитието на анимационния типаж. Изключително интересна глава, истински новаторска и приносна. Енциклопедичните познания и художественият усет на Пенчо Кунчев са се съединили в едно трайно усилие и резултатът е впечатляващ. Срещаме се с богати примери за художествена близост, доказващи единството на художествените търсения на човека, повтарящите се архетипни мотиви и дълбинните нагласи на творческата природа, които действат в различни художници по сроден начин, дори през праговете на времето.

В седма глава се разглежда развитието на анимационния типаж в българската анимация – от най-ранните години на нейното създаване, през златните години на българската анимационна школа до днешни дни. Представят се ключови автори и образци на оригинални типажни решения. Търси се мястото им в заявената в пета глава класификация. Отново се срещаме с проникновено и прецизно анализиране на анимационния типаж като крайъгълен камък в творчеството на отделните авторски светове и като неизменна част от общите художествени тенденции. Тази глава сама по себе си би могла да се превърне в предмет на самостоятелен дисертационен труд. В отреденото ѝ място, при този и така огромен обем на монографията, тя няма как да разгледа в пълнота всички ярки автори, типажни решения и тенденции. И тук водещ си остава авторският избор, а той е изборът на човек, съдбовно свързан с българската анимация и несъществуващата вече, уви, студия за анимационни филми.

Високо оценявам този монографичен труд. В него няма нищо случайно. Свидетел съм на дългогодишното всекидневно и респектиращо постоянство на Пенчо Кунчев, на многопосочните му усилия да извае своята работа като творба на истински художник. Радвам се, че пред нас имаме такъв сериозен и новаторски труд, който, вярвам, в най-скоро време ще се превърне в книга. Книга – учебник и енциклопедичен справочник, нужна и насъщна за всички, които учат и работят в областта на анимационното изкуство.

И тъй като предчувствам радостта от бъдещата книга, посветена на анимационния типаж, искам да споделя някои свои размисли и препоръки.

Те се отнасят най-вече до класификацията на анимационните типажки. Разбирам несъгласието на Пенчо Кунчев с МакКлуд. То е свързано с неточността на термина „иконичен“. Споделям, че не можем да противопоставим „иконичен“ на „фотореалистичен“, защото според теорията на знаците иконичен е всеки изобразителен знак. Едва ли е нужно да навлизаме в теориите на Чарлс Пирс и да си спомняме за триъгълника на Фреге. Но за мен и в трактовката на Пенчо Кунчев на този термин също има неточност – според него „иконичният типаж е лишен от специфични белези“. Тук навлизаме в едни семиотични полета, в които от край време цари бъркотия и затова всеки се опитва да се измъкне от неяснотата интуитивно, по свой начин. Така е направил и Пенчо Кунчев, използвайки друга, своя терминология. Наистина по-добре е ако можем да не навлизаме в семиотичните дебри. Но и терминът „карикатурен“ според мен стеснява полетата на стилизацията и условността – смешното там не е задължително. Затова може би е добре да се обърнем към нашата традиция и към богатството на езика ни, в който има работещи и достатъчно обемни термини като *условност*, *стилизация*, *синтетичност*. Мисля, че всички те вършат работа при осмислянето на характеристиките на типажа - като опозиция на реалистичния миметичен Аристотелов принцип – като другият полюс на натуроподобието при едно по-голямо двуделно разделение на художествените явления. Абстракцията тогава може да се разглежда като крайната точка на условността и да не бъде извеждана в отделно направление, както е направил това МакКлуд. Това са просто мои отколешни размисли, защото и аз съм минала през подобни терминологични трудности и съм се опитала да постигна яснота в работата ми над *Драматургичното пространство на анимацията*.

Разбирам основанията на автора за именно тази класификация на карикатурния типаж, но за мен тя не е убедителна. Границите между трите разновидности са доста подвижни и често се размиват. Приемам като същностни термини „лаконичен“ и „декоративен“, но към „художествен“ изпитвам съпротива. Той според мен не разкрива авторовата идея за тази класификация, а именно, че става въпрос за влиянието на определен стил от изобразителните изкуства. Не знам дали е възможно да се намери друг точен термин, изразяващ именно художествените влияния върху типажа. Може би за бъдещата книга ще е добро решение, когато се говори за разновидностите на стилизирания синтетичен типаж да има повече уговорки. Да не се настоява, че определен

типаж е само лаконичен, или декоративен, или художествен. Характеристиките и на трите подгрупи могат да бъдат уловени като присъстващи тенденции във всеки отделен типаж и автор. Обичайно обаче едната тенденция доминира, което не значи, че при един лаконичен типаж няма да открием характеристики на декоративността или на влиянието на определен художествен стил. Добре е да изградим уменията да виждаме всички налични характеристики, определяйки коя е водещата тенденция, която именно ни дава основания да причислим съответния типаж към избраната класификация. Във всички случаи изследването на Пенчо Кунчев с богатството от примери и анализи е една незаменима методологична база за осмислянето на типологията на анимационния типаж.

Още една препоръка, която бих искала да направя. Мисля, че при коментара на художествените влияния авторът може да формулира по-отчетливо възможността близки стилове да се родят при различни автори от различни страни и в различни години спонтанно и независимо едни от други. Това е и етичен, и философски въпрос. Защо неведоми са пътищата на творческите импулси и на архетипното мислене и чувстване. И мощта на художествения образ не може да бъде открадната, тя е дълбоко лична и неприкосновена. Затова при големите автори такива съвпадения са щастливи срещи през времето, доказващо единството на творческия дух.

Разбира се, тези мои размисли и препоръки не са задължителни, а пожелателни. Никой по-добре от самия автор в труд като този не би могъл да реши съществуващите проблеми.

Благодарна съм на Пенчо Кунчев за това дълго пътешествие из света на анимацията. С тази монография той ни подарява множество щастливи срещи с автори, типаж, цели светове. Повечето от тях, макар да съм добре запозната с творчеството им, аз отново преоткривам, но в текста има и нови за мен имена и образи. И е прекрасно да ги видя през погледа и избора на художника, дръзнал да разшифрова тайните на художествения резултат, да намери пътеките между вдъхновението и занаята, да преведе непреводимото на езика на пропорциите и компонентите - в динамиката на типажа.

Навсякъде в монографията, освен погледа на художника, се усеща и гледната точка на педагога. Пенчо Кунчев преподава анимационен типаж в програмата „Анимационно кино” на НБУ от 2009. Има голяма академична натовареност. Виждам колко всеотдайно работи той със студентите и колко те го ценят. Често той води нашите семинари. Винаги с

готовност и амбиция търси начини да приобщи младите към любимото анимационно изкуство. Като председател на АСИФА и като един от най-активните членове на екипа на Варненския фестивал той има достъп до много информация и материали, които винаги и с готовност споделя с младите.

Освен дисертационния си труд и академичната си работа в университета, Пенчо Кунчев представя за предстоящата защита и добре систематизиран автореферат, и справка за приносите, както и седем сериозни публикации в най-сериозни издания.

Радвам се, че Пенчо Кунчев е част от екипа на нашата програма. Радвам се за финалния резултат от неговия дългогодишен теоретичен труд, който определено има и приложен характер и ще бъде незаменимо учебно пособие за всички настоящи и бъдещи студенти по анимация, както и за всички колеги. Безценен труд, с категорични и теоретични, и приложни приноси на теоретичното поле на анимацията, надхвърлящ обичайните изисквания и обема на един дисертационен труд.

Убедено гласувам „да” Пенчо Кунчев да получи научната и образователна степен „доктор”.

16. 06. 2018.

Доц. д-р Невелина Попова